

Класи компенсуючого навчання

Ситуація, що склалася на сьогоднішній день під впливом цілого комплексу соціально - психологічних і біологічних факторів, несприятливих умов життя ускладнюють психологічний розвиток і виховання підростаючого покоління. Найбільш уразливими в сучасному світі виявилися діти з проблемами розвитку, а саме, з затримками психічного розвитку, що проявляється в уповільненому дозріванні емоційно-вольової сфери, в відставанні розвитку їх пізнавальних процесів, в шкільній неуспішності.

Кількість учнів, які по різних причинах виявилися не в змозі в потрібному обсязі засвоїти навчальну програму, постійно зростає, за даним різних досліджень коливаються в рамках - 20% - 30%.

На сьогоднішній день в українській педагогіці з'явилася нова форма навчання, а саме класи компенсуючого навчання. Головною метою створення класів компенсуючого навчання - створення для дітей, що зазнають труднощів в освоєнні загальноосвітніх програм, адекватних їх особливостям умов виховання та навчання, що дозволяють попередити дезадаптацію в умовах освітнього закладу.

Завданням класів компенсуючого навчання полягають в заповненні прогалин, подоланні негативних, особливостей емоційно-особистісної сфери, нормалізувати навчальну діяльність учнів, підвищити їх працездатність та активізувати пізнавальну діяльність,

Діти які навчаються в класах компенсуючого навчання у і 100% випадків є неуспішними, вони: погано читають і розуміють прочитане швидко втомлюються, працюють в повільному темпі, мають невеликий словниковий запас, в них нерозвинута пам'ять, логіка та увага вони не можуть порівнювати, аналізувати, узагальнювати, учні важко переключається з одного виду діяльності на інший.

Щоб знайти засіб для подолання неуспішності, треба знати причини, що породжують її. Всупереч поширеній думці неуспішність школярів далеко не завжди пояснюється низькими розумовими здібностями або небажанням вчитися. Неуспішність завжди викликається сукупністю причин, одна з яких є вирішальною. Ми можемо виділити дві групи причин неуспішності: зовнішні і внутрішні.

1 група - зовнішні причини до яких можна віднести:

У першу чергу соціальні причини, тобто зниження цінності освіти в суспільстві, нестабільність існуючої освітньої системи. Цілеспрямована робота школи з попередження неуспішності може дати належні плоди лише при загальному поліпшенні соціальних умов. На жаль, ми на місцях не зможемо вирішити дану проблему.

До зовнішніх причин слід віднести і недосконалість організації навчального процесу на місцях (нецікаві уроки, відсутність індивідуального підходу, перевантаження учнів, не сформованість прийомів навчальної діяльності, прогалини в знаннях і т.д.). Треба відзначити і негативний вплив ззовні - вулиці, сім'ї [3].

2 група - внутрішні причини не встигаючості учнів.

Однією з найголовніших причин на сьогоднішній день стають дефекти здоров'я школярів, викликані різким погіршенням рівня матеріального добробуту сімей. Це потрібно враховувати при організації навчального процесу, бо дитина, що хворіє, не зможе витримати величезні навантаження навчального процесу. У своїх дослідженнях А. О. Сухомлинський також відзначав залежність успішності від здоров'я або нездоров'я дітей: « Наукове дослідження фізичного та розумового розвитку невстигаючих та слабо встигаючих привела мене до висновку, що у 85% з них головною причиною неуспішності - поганий стан здоров'я, захворювання або нездужання, яке частіше за все піддається діагностуванню тільки в результаті спільних зусиль батьків та вчителя»[7].

До внутрішніх причин також слід віднести низький розвиток інтелекту, що теж повинно знайти своєчасне відображення в складанні програм і створення нових підручників. Навчальний матеріал повинен бути посильним для більшості учнів.

До внутрішніх причин слід віднести проблему відсутності мотивації навчання: у дитини неправильно сформувався ставлення до навчання, він не розуміє його суспільну значущість і не прагне бути успішним у навчальній діяльності.

І, нарешті, проблема слабого розвитку вольової сфери у учнів. До речі, на останню причину рідко звертають увагу. Хоча про це писав ще К.Д. Ушинський: "Навчання, засноване тільки на інтересі, не дає можливості - зміцнити волі учня, тому що не все в навчанні цікаво, і доведеться багато чого взяти силою волі»[8].

Таким чином, в реальному житті школяра переплітається цілий ряд причин, і справа не тільки в небажанні вчитися, а набагато складніше, ніж це здається на перший погляд.

В очах учителів, як правило, всі неуспішні школярі на одне лице, це і породжує цілий ряд проблем: немає індивідуального підходу, використовуються абсолютно нераціональні методи роботи з учнями, невмінням їх стимулювати до роботи і використовувати потрібні для активізації методи навчання

Типи невстигаючих учнів:

1 Низька якість розумової діяльності (слабкий розвиток пізнавальних процесів - уваги, пам'яті, мислення, не сформованість пізнавальних умінь і навичок тощо), поєднується з позитивним ставленням до навчання.

2 Висока якість розумової діяльності в парі з негативним ставленням до навчання.

3 Низька якість розумової діяльності поєднується з негативним ставленням до навчання [4].

Така типологія, має велике практичне значення. Знаючи істинні причини неуспішності, ми зможемо надавати кожній з груп учнів диференційовану допомогу. Кому яка допомога потрібна?

Одна з найбільш поширених заходів подолання неуспішності - це організація додаткових занять з відстаючими в позаурочний час. Причому використовується вона для всіх учнів незалежно від того, яка саме причина викликала їх відставання. Так що нерідко вчитель залишає після уроків учнів з першої і другої груп. І тим і іншим дає завдання і каже: «Сидіть, вчіть!», Але ж цим школярам потрібна різна допомога. Додаткове заняття з учнями з другої групи в якійсь мірі виправдано, оскільки вдома вони до уроків не готуються. Але чому сюди ж потрапили школярі з першої групи? Адже вони завжди сумлінно готуються до уроків, дуже старанні. Не встигають вони зовсім з іншої причини, а отже, потребують іншої форми корекційної роботи. Інший приклад. Після уроків учитель залишає учнів ослаблених, які страждають швидкою стомлюваністю. Вони потребують щадного режиму навчальної роботи, але педагог, не знаючи справжньої причини, обрушує на їхні плечі додаткові навантаження. Користі від такої допомоги мало, вона лише створює зовнішню видимість боротьби за успішність. В обох наведених вище прикладах вчитель використовував екстенсивний підхід подолання неуспішності: збільшення навчального навантаження. Біда такого підходу не тільки в тому, що він приводить до перевантажень, а в тому що, вчитель не диференціює допомогу учням в залежності від причин, що викликали не успішність.

Отже, дані приклади переконують нас у тому, що кожній групі невстигаючих необхідно підбирати певні форми і методи допомоги - як у навчальний час, так і в позаурочних елементах роботи з учнями. Для першої групи невстигаючих (зі слабким розвитком розумової діяльності, але з бажанням вчитися) рекомендуються спеціально організовані заняття з формування пізнавальних процесів - уваги, пам'яті, окремих розумових операцій: порівняння, класифікації, узагальнення. Заняття по формуванню навчальних навичок: алгоритм вирішення задачі, розвиток швидкості читання і т.д. Головне в роботі з ними - вчити вчитися. Кликати до почуття обов'язку, совісті, викликати батьків даних учнів до школи марно. Вони самі болісно переживають свої невдачі. Навпаки, треба разом з ними радіти кожній, хай найменшій, але перемозі, кожному просуванню вперед.

Причиною поганої успішності учнів другої групи є їх внутрішня особистісна позиція - небажання вчитися. В силу різних причин їх інтереси лежать поза рамками навчальної діяльності. Школу вони відвідують без всякого бажання, на уроках уникають активної пізнавальної діяльності, до

доручень вчителів ставляться негативно. Про учнів цієї групи можна сказати так: буде мотивація - буде продуктивність навчальної діяльності.

I, нарешті, найскладнішою групою невстигаючих учнів є третій тип. Як не сумно, таких учнів стає все більше і більше. Тут нам повинна допомогти позитивна психологія. У кожної дитини є свої сильні сторони, свої позитивні якості. Вчителю необхідно знайти цю сферу життя дитини, і сконцентрувати увагу дитини на те, що він дійсно може.

Отже визначивши головні причини не встигаючості дитини, визначимо особливості компенсуючи класів, в яких навчаються ці діти:

1. У дані класи приймаються діти, які не мають чітко виражених відхилень в розвитку (затримок психічного розвитку, розумової від затримок психічного розвитку, розумової відсталості, недоліків фізичного розвитку, в тому числі виражених мовних порушень), не мають по результатам протипоказань до навчання за основними загальноосвітнім програмам, але мають низький рівень готовності до навчання або відчувають утруднення в їх освоєнні.

2. Робота компенсуючих класів спрямована на компенсацію недоліків, прогалин в знаннях.

3. Комплектування класів компенсуючого навчання здійснюються на основі діагностики психолога та рішенням батьків дитини.

4. Наповненість класів компенсуючого навчання складає - 9-12 осіб, що дає змогу в більшій мірі враховувати ефективний засіб, щоб компенсувати недоліки в навчанні і сприяти формуванню й розвитку особистості як індивіда в цілому.

5. Програма в компенсуючого навчання складається з урахуванням особливості класу і кожного учня в цілому.

6. На всіх етапах роботи вчитель співпрацює з психологом, який на основі діагностики дітей надає рекомендації щодо роботи в класах компенсуючого навчання[2].

Враховуючи особливості класів компенсуючого навчання для подолання неуспішності учнів потрібно використовувати такі методи корекційної діяльності:

- Проводити діагностику причин неуспішності.
- Вести роботу по виявленню найбільш позитивних сторін особистості при виконанні навчальної діяльності.
- Складати програма допомоги учневі із залученням батьків.
- Консультувати батьків з управління самостійною діяльністю школяра,
- Підбирати вправи, щоб підвищити витривалість, зміцнити емоційно-вольову сферу, розвивати пізнавальні процеси.
- Формування адекватної самооцінки і потреби в рефлексії (відстежувати перебіг розумової діяльності, отримувати результати, усвідомлювати труднощі)[5].

- Проводити спільну роботу психолога і вчителя, спрямована на визначення статусу дитини в класі і його підвищення.
- Вести роботу на знаходження компенсаторних можливостей школяра завдяки зміні мотивації навчання, ставлення до школи та виконання ролей, сприяють формуванню позиції учня [4].

Звичайно, що немає таких стовідсоткових успішних прийомів роботи, щоб навчити всіх. Неуспішні були, є і будуть. Але дотримуючись деяких вимог роботи в класах даної форми навчання ми зможемо подолати неуспішності. А саме:

1. Вчитель повинен з'ясувати причини відставання з власного предмету.
2. Вести зошит з ліквідації прогалин у знаннях учнів, де враховує помилки учнів і відображає роботи з їх виправлення.
3. Вести діагностичні карти по ключових темах.
4. Самостійно проводити індивідуальну роботу з слабо встигаючими учнями на уроці і поза ним.
5. Вчитель - предметник навчає учнів, як готувати домашнє завдання по своєму предмету, передбачає можливі труднощі по даному предмету і навчає способам їх подолання.

Урок в традиційних класах відрізняється від уроків що проводяться в класах компенсуючого навчання, тому можна виділити головні вимоги проведення уроку в даних класах: вчитель повинен сформулювати тему і мету уроку; кожен урок повинен бути навчальним, розвивальними; урок має поєднувати в собі форми індивідуальної і колективної роботи; вчитель повинен підбирати найбільш доцільні методи навчання з урахуванням рівня підготовленості учнів; він повинен домагатися, щоб засвоєння матеріалу здійснювалося на уроці; педагог створює спеціальні завдання для індивідуальної роботи в класі, дає дітям полегшені контрольні роботи, з поступовим наростанням складності до середнього рівня.

Використання різноманітних форм роботи з невстигаючими учнями - це один з аспектів професійної діяльності педагога. На питання яким же чином учитель повинен організувати свою роботу з і слабо встигаючими учнями, В.О Сухомлинський відповідав так: «Головне - не допустити переживання цими дітьми своєї «неповноцінності», запобігати появі в них байдужого ставлення до навчальної праці, не притупити відчуття своєї неповноцінності»[7]. Тому рекомендую так організувати роботу з слабо - встигаючими учнями: не ставити слабого в ситуацію несподіваного питання і швидкої відповіді на нього; дати учневі достатньо часу на обмірковування й підготовку; бажано, щоб відповідь була не в усній, а в письмовій формі; не можна давати для засвоєння в обмежений проміжок часу великий, різноманітний, складний матеріал; потрібно постаратися розбити його на окремі інформаційні шматки й давати їх поступово, у міру засвоєння; краще за все не змушувати таких учнів відповідати новий, тільки що засвоєний на уроці матеріал: необхідно відкласти опитування на наступний урок, давши можливість учневі позайматися з матеріалом вдома; шляхом правильної тактики опитувань і заохочень (не тільки оцінкою, а й зауваженнями типу

«відмінно», «молодець», «розумник» тощо), потрібно формувати у такого учня впевненість у своїх силах, у своїх знаннях, у можливості навчатися; ця впевненість допоможе учню в екстремальних, стресових ситуаціях іспитів, заліків, контрольних, олімпіад і т.д.; створення ситуації успіху, воно виконує важливу роль у створенні сприятливої психологічної атмосфери під час навчання слабо встигаючих учнів. Ефект успіху забезпечується правильним вибором завдання, продуманою організацією роботи слабо встигаючого учня над завданням; слід обережніше оцінювати невдачі учня, адже він і сам дуже болісно ставиться до них; слід мінімальному ступені відволікання його, намагатися не переключати увагу, створювати спокійну, не знервовану обстановку [6].

Література

1. Алфёров, А.Д. Психология развития школьников [Текст] – Ростов-на-Дону: Феникс, 2000. – 294 с.
2. Блонский, П.П. Школьная успеваемость [Текст] /П.П. Блонский. - М.: Просвещение, 2006. - 423 с
3. Буянов, М.И. Ребёнок из неблагополучной семьи [Текст] - М.: Просвещение, 1988. – 317 с.
4. Гельмонт, А.М. О причинах неуспеваемости и путях ее преодоления [Текст] / А.М. Гельмонт. - М.: Просвещение, 2005.
- Зайцев, Д.В. Проблемы обучения детей с ограниченными возможностями здоровья [Текст]// Педагогика. – 2001. - №1. – С. 21-30
5. Локалова, Н.П. Как помочь слабоуспевающему школьнику. Психодиагностические таблицы: причины и коррекция трудностей при обучении младших школьников русскому языку, чтению и математике. [Текст] – М.: Ось–89, 2007.– 244с.
6. Славина, С.С. Индивидуальный поход к неуспевающим и недисциплинированным школьникам. [Текст]/ С.С, Славина – М.: Просвещение, 1986. – 217 с.
7. Сухомлинський В.А. Вибрані твори. / Под ред. Дзевєріна А.Г. - Київ, 1979-1980. Т. 5
8. Ушинський К.Д. Вибрані пед. твори / Упоряд. Струмінський В.Я. - М., 1945.